

OPONENTSKÝ POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

ŠTEFANICA, Ján: *Kampaň proti slovenskému buržoaznému nacionalizmu*. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2017. 252 s.

Habilitant: JUDr. Ján ŠTEFANICA, PhD.

Pracovisko: Ústav teórie a dejín štátu a práva a spoločenskovedných disciplín, Oddelenie dejín štátu a práva, Paneurópska vysoká škola Bratislava, Fakulta práva, Tomášikova 20, 821 02 Bratislava

Oponent: doc. JUDr. Ivana ŠOŠKOVÁ, PhD.

Pracovisko: Katedra dejín štátu a práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Komenského 20, 974 01 Banská Bystrica

Habilitant JUDr. Ján Štefanica, PhD., v akademickej právno-historickej obci známy svojim záujmom o politické procesy v Československu v druhej polovici 20. storočia, predložil ako svoju habilitačnú prácu v zahraničí vydanú monografiu s názvom „*Kampaň proti slovenskému buržoaznému nacionalizmu*“. Ním zvolená problematika patrí k pomerne častým oblastiam záujmu najmä v kruhoch českých a slovenských historikov, a nemožno preto povedať, že by sa jednalo o dosiaľ neznámu či nespracovanú problematiku vo svojom všeobecno-historickom rámci. Poznaniu právnej stránky však doposiaľ bola venovaná len minimálna pozornosť. Preto práca, ktorá sa snaží čo najobjektívnejšie pochopiť a uchopiť daný problém (čo je pri rozbere dobových tendenčných materiálov neľahká úloha) a tento osvetliť predovšetkým z hľadiska právneho, resp. právnohistorického, je vítaným a ocenenia hodným počinom. Snáď mi to autor nebude mať hneď v úvode za zlé, ak vyjadrím názor, že práve právnohistorický aspekt spracovania tematiky mohol určitým spôsobom zakomponovať aj do názvu monografie. Určite by jej to pridalo na prítlačivosti a vzbudila by väčší záujem právnickej obce. Takto sa predkladaná monografia na prvý pohľad medzi knižnými titulmi javí ako ďalšie „historicky“ poňaté dielo.

Samotná posudzovaná práca sa skladá z krátkeho úvodu, siedmich kapitol a záveru. Z hľadiska štruktúry možno konštatovať, že autor vystaval prácu vyvážene. Po základnom všeobecnom objasnení pojmu „buržoázny nacionalizmus“ predstavuje genézu slovenského buržoázneho nacionalizmu a jeho špecifik, osádza ho do medzinárodného i vnútroštátneho kontextu a následne sa sústreďuje na právne, najmä však trestnoprávne aspekty tejto – nazvime to – ideológie, predstavuje trestnoprávnu rovinu káuz s buržoaznými nacionalistami. Pre úplnosť spracovania svoju prácu doplnil o problematiku rehabilitácií vo vzťahu k odsúdeným v politicky motivovaných procesoch. Práca je za rozsiahlym zoznamom bibliografických odkazov doplnená o celkovo 4 prílohy, z ktorých osobitne možno

vyzdvihnúť prehľadne v tabuľke spracovanú chronológiu vývoja kampane vedenej proti slovenskému buržoáznemu nacionalizmu.

Hneď v úvode monografie autor upozorňuje na už zmienenú aktuálnosť problematiky a na fakt, že doposiaľ v domácej i zahraničnej spisbe chýba kvalifikovaný právny rozbor tejto problematiky. Objektom jeho výskumu sa tak stala ideologická konštrukcia buržoázneho nacionalizmu, predovšetkým však interpretácia dobových právnych noriem a ich aplikácia v trestných kauzách. Osobitným prínosom monografie je uvedenie doposiaľ nespracovaných káz.

Výklad v nasledujúcich kapitolách už je zameraný na konkrétne problémy a kauzy súvisiace so slovenským buržoáznym nacionalizmom. V 1. kapitole sa autor snaží z hľadiska terminologického vysporiadať s označením „slovenský buržoázný nacionalizmus“ (dokonca i s často v literatúre používaným adjektívom „takzvaný (tzv.)“). Približuje pôvod problematiky buržoázneho nacionalizmu v marxisticko-leninskej filozofii, v stalinskej verzii marxizmu-leninizmu ju predstavuje v kontraste s proletárskym internacionalizmom, osadzuje ju do vtedajších geopolitických medzinárodných pomerov a hľadá dôvody striktného odmietania buržoázneho nacionalizmu ako kapitalistickej ideológie, ktorá oslabovala želanú jednotu československého národa a jednotu unitárneho a centralizovaného štátu. Možno zhodnotiť, že takto na úvod sa mu podarilo ozrejmiť základnú myšlienkovú konštrukciu termínu „slovenský buržoázný nacionalizmus“, hoci v závere kapitoly by nebolo na škodu pokúsiť sa o určitú sumarizačnú definíciu, ktorá by bola vlastným prínosom autora do tejto problematiky.

Druhá kapitola venovaná genéze slovenského buržoázneho nacionalizmu prináša viacmenej historické notoriety (napr. ako komunisti prešli do ilegality; ako sa počas 2. svetovej vojny budoval slovenský domáci odboj, ako vznikla SNR, jej program, ciele atď.; ďalej hodnotí Deklaráciu SNR a prvé nariadenia SNR ako piliere vznikajúcej slovenskej národnej štátnosti; celkovo normotvornú činnosť SNR; Slovenské národné povstanie; problémy, ktoré kreovanie SNR a vypuknutie SNP vyvolali z pohľadu záujmov londýnskeho a moskovského exilu atď.). Autor tu uvádza rôzne interpretácie a oboznamuje tiež s dobovými dezinterpretáciami o SNR a SNP, ktoré po skončení vojny ovplyvňovali ideologický výklad dejín a poslúžili neskôr v procesoch proti slovenským buržoáznym nacionalistom.

V snahe priblížiť aj medzinárodné a vnútropolitické súvislosti, autor v tretej kapitole v krátkosti predstavil kauzy s buržoáznymi nacionalistami, ktoré po r. 1945 prebehli pod vplyvom ZSSR na Ukrajine, v Bulharsku, Albánsku, Rumunsku, Poľsku a Maďarsku. Na ich podklade správne konštatuje medzinárodný kontext spojený s vtedajšou polarizáciou svetovej politiky a obdobím studenej vojny. Z hľadiska vnútroštátneho poodhaľuje podobný záujmový kontext ako mali procesy s buržoáznymi nacionalistami u nás – teda zradu proletárskeho internacionalizmu, komplikovanie „cesty k socializmu“ a rozvrat spoločenského zriadenia. V značnej miere sa tu autor venuje tiež tzv. maďarskej otázke (problematike slovensko-maďarských vzťahov od konca 2. svetovej vojny), ktorá bola významným faktorom príčin perzekúcie najmä V. Clementisa a spol., ale i ďalších.

V poradí štvrtá kapitola – už zhodne s názvom – skutočne začína vstiepať práci charakter právnohistorickej štúdie. Možno však namietat', že jej úvodná časť (s. 71 až 82) je mojou optikou akýmsi „emotívnym ladením“ čitateľa voči režimu, ktorý považoval za dôležité stíhať svojich nepriateľov a demonštrativnosťou procesov ich čo najviac eliminovať, resp. vytvárať prevenciu v radoch ich prívržencov. Autor tu uvádza v podstate všeobecné opisy používaných metód, bez identifikácie právnych či protiprávných postupov, bez nadväznosti na vtedajšiu platnú trestnoprávnu úpravu. Až v ďalšom texte už autor skutočne metódou právnej analýzy rozoberá základný legislatívny rámec pre perzekúcie „ohrozovateľov ľudovej demokracie a narušiteľov socialistického spoločenského zriadenia“. Z hľadiska dobovej teórie práva sa vhodne snaží zdôrazniť význam socialistickej zákonnosti, následne rozoberá z.č. 231/1948 Zb. na ochranu ľudovo-demokratickej republiky a kódexy trestného práva – Trestný zákon č. 86/1950 Zb. a Trestný poriadok z.č. 87/1950 Zb. Približuje dôvody prijatia spomínaných zákonných noriem, komparuje ich s predchádzajúcou právnou úpravou (kde očami dobovej právnej vedy identifikuje nedostatky úpravy), rozoberá neskoršie novely, pričom obстойne zhodnocuje najmä účel, postupné prispôsobovanie a využívanie týchto predpisov v praxi s akcentom vo vzťahu k slovenským buržoáznym nacionalistom. V nasledujúcej 5. kapitole potom predstavuje jednotlivé kauzy a procesy s buržoáznymi nacionalistami. Na podklade rozsiahleho archívneho výskumu, využívajúc cenné archívne materiály, podáva vlastne rekonštrukcie jednotlivých procesov, oboznamuje čitateľa s obvineniami, s priebehom vyšetrovaní, výpoveďami, napokon so znením rozsudkov (výrokov o vine a treste) a ich exekúciami. Analyzuje naplnenie/nenaplnenie skutkových podstatí v rozsudkoch uvádzaných trestných činov (najčastejšie velezrada, špionáž, sabotáž, rozvracanie ľudovo-demokratického zriadenia atď.). Na ich základe sa potom autor snaží preukázať spolitizovanosť súdov a neobjektívne hodnotenie činnosti obvinených. V týchto spracovaných kauzách sa autorovi darí predostrieť právny stav dikcie príslušných trestnoprávných ustanovení kontra skutkový a procesnoprávny stav vykonštruovateľnosti daných obvinení. Tu teda možno skutočne konštatovať nepopierateľný prínos autora do právnej histórie.

Predposledná kapitola odhaľuje súvislosti kampane vo vzťahu k celej československej spoločnosti. Deklarovaný boj proti slovenským buržoáznym nacionalistom prebiehal nie len vo sfére politickej, ale i hospodárskej, vo sfére vzdelávania, školstva, vedy a kultúry. Tým autor vhodne dokresľuje obraz diania v danej pohutej dobe, kedy zastrešovanie a eliminácia potencionalných nepriateľov režimu, nepohodlných osôb mali napomáhať k masovej indoktrinácii obyvateľstva a k normovaniu politického správania sa v slovenskom prostredí. Ako som už naznačila vyššie, problematiku autor v záujme komplexného spracovania problematiky uzavrel staťou o rehabilitáciách. Možno by sa autor pri obhajobe mohol vyjadriť k spôsobu rehabilitácií, ako a do akej miery boli odsúdení rehabilitovaní, akým spôsobom mali byť napravené krivdy a či autor sám považuje tieto rehabilitácie za dostačujúce.

Z obsahovej ani formálnej stránky niet posudzovanej práci v zásade čo vytknúť – práca s literatúrou aj prameňmi, vrátane archívnych prameňov, je na dobrej úrovni, práca má rozsiahly a dobre spracovaný poznámkový aparát. Ocenit' v ňom možno aj oživujúce krátke noticky o živote a pôsobení v práci spomínaných osôb a osobností. V zozname

bibliografických odkazov sú miestami drobné nedostatky, ako napr. neuvedenie rozsahu strán pri článkoch z časopisov, alebo chýbajúce ISBN publikácií vydaných po r. 1989. Vnímam ich však ako zanedbateľné. Vo vzťahu k metódam použitým v práci (ktoré, hoci to býva štandardom pri vedeckých prácach autor nijako neidentifikoval) možno konštatovať, že práca vychádza z historickej, právnohistorickej a chronologickej metódy, s následným využitím metód analýzy, syntézy, indukcie a dedukcie a komparácie. Autor využil aj metódu sociologickoprávnu a metódu normatívnoprávneho výkladu. Práca ako celok pôsobí kompaktno, logicky nadväzne, je písaná pútavo.

Na záver si dovoľujem vyjadriť názor, že habilitantovi sa podarilo úspešne rozpracovať najzaujímavejšie historické i právne aspekty a priblížiť dobové teoretické i praktické, najmä trestnoprávne otázky spojené so skúmanou problematikou. Ide o kvalitnú monografiu, dokazujúcu schopnosť autora samostatne vedecky pracovať. Možno teda skonštatovať, že predkladaná práca spĺňa všetky náležitosti habilitačnej práce a odporúčam, aby sa stala podkladom pre habilitačné konanie a po úspešne vykonanej vedeckej rozprave a obhajobe práce **odporúčam priznať habilitantovi vedecko-pedagogický titul docent v odbore 3.4.2 teória a dejiny štátu a práva.**

V Banskej Bystrici, dňa 17. augusta 2018

doc. JUDr. Ivana Šošková, PhD.